אוצר מדרשים — מסכת דרך ארץ

מסכת דרך ארץ: אחת מהמסכתות הקטנות מברייתות מלוקטות שנספחו להש"ס בסדר נזיקין.

מסכת דרך ארץ נחלקה לשלשה חלקים דרך ארץ רבה ודרך ארץ זוטא ופרק השלום. ד"א זוטא חסר בנוסחאות שלנו, כנראה מס' תניא (דף ה' ע"א) וז"ל: ומ"מ הפסיקו בין יתגדל ויתקדש לשאר שבחות, כי מצינו באגדה שעשרת הדברות נכללים בעשרה מאמרות, ובקדיש יש עשרה שבחות כנגד עשרת מאמרות, וכשם שהיה הפסק בין ב' דברות הראשונות וכו' ששתי דברות הראשונות נאמרו מפי הגבורה וח' דברות האחרונות שמעו מפי משה, כך הפסיקו בקדיש בין ב' שבחות הראשונות לח' האחרונות, ואע"פ שיש הפסק ביניהם אסור לשיח שיחת חולין ביניהם, דתניא במשנת דרך ארץ זוטא א"ר חמא בר חנינא פעם אתת הייתי מהלך בדרך פגע בי אליהו זכור לטוב ועמו גמלים טעונים אמרתי לו מה הגמלים הללו טעונים? אמר לי אף ורוגז למספרים [בין קדושה לקדושה], בין קדושה לברוך, בין אמן י"ש רבא מברך ליתברך, ובין כל ברכה וברכה. וכל המדבר בהן עליו הכתוב אומר ולא אותי קראת יעקב עכ"ל. וכן הוא בשבלי הלקט השלם ענין תפלה סי' ח'. והב"י בטור או"ח סי' קכ"ו מביא זאת בשם הרב הגדול מהר"י אבוהב ז"ל, ולא נמצא בדרך ארץ זוטא אשר לפנינו (רב פעלים 44).

בהוצאת קורוניל "חמשה קונטרסים" (ווין תרכ"ד) נמצא במס' כלה חלק רב מדרך ארץ רבה. שלשה פרקים מד"א זוטא נספחים בטעות לסדר אליהו זוטא פט"ז פי"ז ופי"ח (עי' נספחים לסדר אליהו זוטא לר"מ איש שלום ווין תרס"ד). בספר שרש ישי להר"ש אלקבץ מביא מאמר ממס' יראת חטא שהוא באמת מס' ד"א זוטא, על הפסוק אני מלאה הלכתי וז"ל: ונ"ל כי הכוונה כדברי חז"ל במסכת יראת חטא סוף פ"ב, אם הרשעת מעט יהיה בעיניך הרבה ואמור אוי לי שחטאתי, אוי לי שבא דבר מכשול על ידי. אם הרעוך יהי בעיניך מעט, ואמור אוי לי שחטאתי, ובמעט מחובותי נגביתי והלא הרבה יותר מכן הייתי שוה עכ"ל, ומזה המאמר היה נראה שהוא מסכת ד"א, כי שם תמצאהו (שם 69). ע"ע דרך ארץ רבה וזוטא באוצר ישראל.